

Έκταση: **2.576** τ. χλμ. Κάτοικοι: **129.540 (2011: 113.070)**

Ο νομός Καρδίτσας απλώνεται στο νοτιοδυτικό τμήμα της Θεσσαλίας. Συνορεύει βόρεια με το νομό Τρικάλων, ανατολικά με τους νομούς Λάρισας και Φθιώτιδας, νότια με τους νομούς Φθιώτιδας, Ευρυτανίας και Αιτωλοακαρνανίας και δυτικά με τους νομούς Άρτας και Τρικάλων.

Είναι πεδινός στα 49% της επιφάνειάς του, ορεινός στα 42% και ημιορεινός στα 9%. Οι ορεινές και ημιορεινές περιοχές βρίσκονται κυρίως στα δυτικά του νομού, όπου υψώνονται οι προεκτάσεις της Πίνδου και των Αγράφων.

Η γενική απογραφή του 2001 έδειξε αύξηση του πληθυσμού σε σχέση με το 1991. Έφτασε τους 129.536 κατοίκους από τους 126.854. Ο πληθυσμός ασχολείται κυρίως με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη βιομηχανία, την παροχή υπηρεσιών. Η κατ' εξοχήν καλλιέργεια του νομού είναι το βαμβάκι.

Ευρύτατο συγκοινωνιακό δίκτυο ενώνει τις πόλεις και τα χωριά. Εκτός από τις οδικές αρτηρίες, υπάρχει και σιδηροδρομική γραμμή που φτάνει μέχρι την Καλαμπάκα, περιοχή όπου δεσπόζουν οι βράχοι των Μετεώρων με τα ιστορικά μοναστήρια τους.

Ο νομός διασχίζεται από ποτάμια, που πηγάζουν από τα κατάφυτα βουνά. Ο ταξιδιώτης που αγαπά τη φύση και την αναζήτηση, μαγεύεται. Την προσοχή του τραβούν επίσης η αρχιτεκτονική των σπιτιών στα χωριά και τα μνημεία.

Εκτός από την πόλη της Καρδίτσας, που είναι πρωτεύουσα του νομού, άλλες σημαντικές πόλεις είναι το ορεινό Μουζάκι, ο πεδινός Παλαμάς και οι Σοφάδες.

Το **Μουζάκι** είναι εμπορικό και γεωργικό κέντρο της περιοχής Αργιθέας. Έχει 2.400 κατοίκους. Είναι χτισμένο στις υπώρειες του Ίταμου και πλάι στον χείμαρρο Πάμισο. Σπίτια παλιά δεν υπάρχουν καθώς το χωριό πυρπολήθηκε από τους Ιταλούς το 1943. Στα

αξιοθέατα συγκαταλέγονται τα ερείπια των Αρχαίων Γομφών, μιας πόλης που κατέστρεψε ο Ιούλιος Καίσαρ, επειδή δεν του δήλωσε υποταγή.

Ο **Παλαμάς** έχει 6.000 κατοίκους. Η αρχαία μυθολογική παράδοση λέει ότι τον έχτισαν Τιτάνες. «Τιτάνια», λέγονται οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που οργανώνονται στην κωμόπολη.

Οι **Σοφάδες** βρίσκονται στη μέση του Θεσσαλικού Κάμπου και αποτελεί συγκοινωνιακό κόμβο και αγροτικό κέντρο της περιοχής.

Η ιστορία του νομού Καρδίτσας

Η αρχαία Θεσσαλιώτιδα:

Τα ίχνη ενός τετράγωνου σπιτιού στο Τσαγκλί μαρτυρούν την ανθρώπινη παρουσία τουλάχιστον από τα 6.000 χρόνια π.Χ. Με δυο εσωτερικές αντηρίδες (τοιχεία στήριξης) σε κάθε τοίχο, σε περίπου ίσες αποστάσεις μεταξύ τους. Με τέσσερις παχείς ξύλινους στύλους που πρέπει να χρησίμευαν για στήριξη ξύλινων μεσοτοιχιών και ίσως να υποβάσταζαν τη σκεπή. Από την περιοχή έχουν προκύψει και μερικά από τα πιο όμορφα πήλινα ειδώλια (αγαλματάκια), κάποια ζωγραφιστά.

Η κατοίκηση στον χώρο του νομού Καρδίτσας ήταν συνεχής ως τα ιστορικά χρόνια, οπότε απετέλεσε το κέντρο της πανάρχαιας Θεσσαλιώτιδας που, μαζί με τις περιοχές της Φθιώτιδας, της Εστιαιώτιδας και της Πελασγιώτιδας σχημάτιζαν την Θεσσαλική Τετράδα. Τότε, περιλάμβανε και τμήματα των περιοχών Φαρσάλων και Ευρυτανίας, με σπουδαιότερες πόλεις τον Φάρσαλο και την Άρνη των Βοιωτών, μετέπειτα Κιέριο ή Πιέριο

των Θεσσαλών, σήμερα Πύργο Ματαράγκα στην περιοχή όπου οι Σοφάδες. Την Θεσσαλιώτιδα διέρρεαν οι ποταμοί Πάμισος και Ενιπέας, στις όχθες του οποίου ξημεροβραδιαζόταν η Τυρώ, ώσπου την ξεγέλασε ο Ποσειδώνας και γεννήθηκαν ο Νηλέας και ο Πελίας.

Στην περιοχή των Φαρσάλων, δόθηκε στα 48 π.Χ. η καθοριστική μάχη, κατά την οποία ο Ιούλιος Καίσαρ νίκησε τον Πομπήιο.

Στους χριστιανικούς χρόνους, η Θεσσαλιώτιδα ήταν έδρα της μητρόπολης Φαναριοφαρσάλων που διασπάστηκε το 1899, όταν τα Φάρσαλα πέρασαν στη δικαιοδοσία της μητρόπολης Λάρισας και το Φανάρι, μαζί με τμήματα της Λάρισας και των επισκοπών Θαυμακού και Γαρδικίου που καταργήθηκαν, σχημάτισε την επισκοπή Φαναρίου και Θεσσαλιώτιδος, με έδρα την Καρδίτσα. Στα 1921, η επισκοπή αναβαθμίστηκε σε μητρόπολη στην οποία συμπεριελήφθησαν πάλι τα Φάρσαλα (Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφαρσάλων).

Τα χωριά της Αργιθέας:

Τα είκοσι χωριά της Αργιθέας βρίσκονται σκαρφαλωμένα στα θεσσαλικά Άγραφα. Άλλα νέα, πολλά παλιά, όλα με τη μικρή ή μεγάλη ιστορία τους. Ως τα 1930, το **Καταφύλλι** ονομαζόταν Σελιπιανά: Είχε πάρει το όνομα του βασιλιά Σέλιπου που αναφέρει ο Τίτος Λίβιος (59 π.Χ. – 17 μ.Χ.). Ίχνη αρχαίου τείχους και σπιτιών μαρτυρούν την εκεί αρχαία κατοίκηση. Στη θέση

Ελληνικά

, κιβωτιόσχημοι τάφοι του Β' π.Χ. αιώνα με κτερίσματα, κοσμήματα και αγγεία σηματοδοτούν την εκεί ύπαρξη αρχαίου οικισμού.

Στο **Ανθηρό**, υπάρχουν τα μοναστήρια της Κοίμησης της Θεοτόκου (με τοιχογραφίες του ΙΖ' και του ΙΗ' αιώνα) και της Γέννησης της Θεοτόκου (με τοιχογραφίες στον ναό της Παναγίας που κτίστηκε το 1663 και με δυο παρεκκλήσια, του 1784 και του 1797).

Το χωριό **Πετρίλο** δεν γνώρισε τουρκική κατοχή. Αποτέλεσμα ήταν να αριθμεί 8.000 κατοίκους στα χρόνια της τουρκοκρατίας και να διαθέτει 32 εκκλησιές (σήμερα, σώζονται οι δώδεκα). Εκεί, το καλοκαίρι του 1944, μεταφέρθηκε από τη Βίνανη, η έδρα της κυβέρνησης του βουνού (με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Σβώλο, πρόεδρο του σοσιαλιστικού κόμματος, ΕΛΔ). Σώζεται το σχολείο που χρησιμοποιήθηκε ως «κυβερνητικά γραφεία».

Στα **Κουμπουριανά**, υπάρχει το ιστορικό Μοναστήρι της Κοίμησης της Θεοτόκου (μονή Σπηλιάς), έδρα συσκέψεων του Γεωργίου Καραϊσκάκη. Το Δεκαπενταύγουστο, εξακολουθεί και γίνεται εκεί μεγάλο πανηγύρι με προσέλευση κόσμου από τη Θεσσαλία αλλά και από την Ήπειρο.

Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης:

Γεννημένος στο χωριό Μαυρομμάτι Καρδίτσας, στα 1782, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης ήταν νόθος γιος του Δημήτρη Ίσκου, αρματολού στον Βάλτο της Αιτωλοακαρνανίας. Η μητέρα του, της οικογένειας Διμισκή, όταν πέθανε ο άνδρας της, Ιωάννης Μαυροματιώτης, έγινε μοναχή αλλά ερωτεύτηκε τον Ίσκο κι από τη σχέση τους γεννήθηκε ο Γεώργιος Καραϊσκάκης, ο «γιος της καλογριάς» όπως τον αποκαλούσαν.

Νεαρός ακόμα, έγινε αρματολός στα Άγραφα και διακρίθηκε για την τόλμη και την εξυπνάδα του. Ο Αλή πασάς τον κάλεσε στην αυλή του και πολλές φορές του ανέθεσε σημαντικές αποστολές. Η επανάσταση τον βρήκε καπετάνιο στ' Άγραφα. Είχε πέσει στη δυσμένεια του πολιτικού ηγέτη στη Δυτική Στερεά Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου και κρατούσε το πόστο του προσποιούμενος υποταγή στους Τούρκους, που, με τη σειρά τους, έκαναν πως τον πίστευαν. Η συμφωνία έλεγε πως Τούρκος δε θα πατούσε στο αρματολίκι του.

Νοέμβριο του 1822 αποφάσισαν για πρώτη φορά οι πασάδες Ομέρ Βρυώνης και Μεχμέτ Ρεσίτ Κιουταχής να πάρουν το Μεσολόγγι. Δεν μπόρεσαν. Η τελική τους επίθεση έγινε ανήμερα Χριστούγεννα, καθώς πίστευαν ότι θα πιάσουν τους Έλληνες στον ύπνο. Λάθεψαν. Οι πολιορκημένοι τους περίμεναν και τους τσάκισαν.

Στις 31 Δεκεμβρίου του 1822, οι Τούρκοι έλυσαν την πολιορκία κι αποσύρθηκαν στο Αγρίνιο έχοντας ξεμείνει από τροφές και πολεμοφόδια. Ο φουσκωμένος Αχελώος τους εμπόδιζε να περάσουν στην Ήπειρο. Έστειλαν ένα σώμα από 3.000 Τουρκαλβανούς να σκαρφαλώσουν στα Άγραφα για να πάνε στην Πρέβεζα για προμήθειες.

Όταν ο Καραϊσκάκης έμαθε πως οι Τουρκαλβανοί ανέβαιναν στα Άγραφα, παρέταξε τους δικούς του μπροστά σε μια σπηλιά, στην περιοχή Σοβολάκο, στη θέση Κορομηλιά, κοντά στον Αϊ Βλάση. Οι Τουρκαλβανοί του ζήτησαν να περάσουν. Ο Καραϊσκάκης αρνήθηκε. Τους είπε ότι παραβιάζουν τη συμφωνία και άρα έπρεπε να τους θεωρεί ληστές. Οι Τουρκαλβανοί έκαναν γιουρούσι κι έσπασαν τις άκρες των Ελλήνων, που υποχώρησαν στη σπηλιά. Η ελληνική αντεπίθεση τους έριξε πίσω.

Το αδιέξοδο λύθηκε με όλους τους κανόνες εκείνου του καιρού που προέβλεπαν μονομαχία των αρχηγών. Ο Καραϊσκάκης δε δυσκολεύτηκε να σκοτώσει τον αντίπαλό του, Ισμαήλ Χατζημπέη. Και οι αρματολοί του ξέκαναν άλλους διακόσιους που θέλησαν να παρασπονθήσουν. Οι υπόλοιποι γύρισαν στο Αγρίνιο. Ήταν 15 Ιανουαρίου του 1823 και, για τον Γεώργιο Καραϊσκάκη, ήταν η πρώτη μάχη που έδωσε «για την επανάσταση».

Οι Τουρκαλβανοί πέρασαν τον Αχελώο, στις 28 Ιανουαρίου, χάνοντας 500 άντρες που πνίγηκαν στα φουσκωμένα νερά. Την άνοιξη, ο Καραϊσκάκης αρνήθηκε να προσκυνήσει. Το καλοκαίρι, έγινε στρατηγός της επανάστασης. Σκοτώθηκε υπερασπίζοντας την Αθήνα στις 23 Απριλίου 1827.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 9.4.2010)